

KATILIM SİGORTA (TEKÂFÜL) VE MUHASEBE SÜRECİ

Participation Insurance (Takaful) and Accounting Process

HARUN KISACIK

Ör. Gör. Dr., Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Çorum, Türkiye

Lect., Hitit University Vocational School of Social Sciences, Çorum, Turkey

harunkisacik@hitit.edu.tr

orcid.org/0000-0002-3282-4472

MAKALE BİLGİSİ / ARTICLE INFORMATION

Makale Türü /Article Types: Research Article

Geliş Tarihi /Received: 30 Nisan 2021

Kabul Tarihi/Accepted: 15 Temmuz 2021

Yayın Tarihi/Published: 30 Aralık 2021

Doi: <https://doi.org/10.14395/hid.930402>

ATIF/CITE AS:

Kısacık, Harun, "Katılım Sigorta (Tekâfül) Ve Muhasebe Süreci", Hitit İlahiyat Dergisi, (Aralık/December 2021) 20/3

İNTİHAL/PLAGIARISM:

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

This article has been reviewed by at least two referees and scanned via plagiarism software. Copyright © Published by Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi – Hitit University Divinity Faculty, Çorum, Turkey. All rights reserved.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/hid>

Participation Insurance (Takaful) and Accounting Process

Abstract

Risk can be defined, in its shortest and most concise form, as future uncertainties. Unable to guarantee even a moment later, human beings may face risks in every action. The probability of the occurrence of risk affects the actions that will take place. The risk factor is always taken into consideration in the decisions to be made. An acquired asset, an investment realized, etc. various methods have been used in the past to protect against risks. However, not every method developed to protect against risks is considered appropriate in terms of Islamic law. In Islamic law, it is appropriate to protect against risks with halal means and methods. The concept of insurance is emerging in protection against risks.

Insurance is defined as the compensation of losses incurred in return for a certain premium paid. The person or organization pays a certain fee to the insurance company, the insurance company undertakes to compensate for the damage that may occur within a certain limit. The insurance company can use the funds generated from the premiums it collects in all kinds of investments without complying with Islamic principles. It is concluded that conventional insurance has aspects contrary to Islamic law due to reasons such as the sale of risks and the fact that the funds collected can be used in investments contrary to Islamic principles. Due to the fact that conventional insurance has aspects contrary to Islamic law, takaful has been developed as an alternative method for protecting individuals with Islamic sensitivity from risk. Takaful, also known as Islamic insurance because it complies with Islamic legal rules; it is a type of insurance based on the culture of solidarity, mutual aid, donation and partnership. In conventional insurance, risk is transferred with the purchase contract. In Takaful, risk is shared with the donation contract.

Takaful system has three components; participatory, takaful fund and participation insurance company. In practice, it is criticized by stating that the participation insurance company is for profit and this situation is against the mutual aid culture of the participation insurance system. A participation insurance company is a company that operates the takaful fund created by the participants who come together for the purpose of mutual aid, against a certain fee. Participation insurance company is for profit as it is a business. Mutual assistance in the Takaful system takes place between the participants. As can be seen, the operation of the participation insurance fund against a certain fee by the participation insurance company does not contradict the mutual aid culture of the participation insurance system.

Takaful has developed with the development of Islamic banking activities. Islamic banking, participation banks in Turkey is associated with the name. Insurance needs arise in participation banking activities. Participation insurance develops with the insurance need arising in participation banking activities. As a matter of fact, participation banks are trying to find a solution to this need by establishing a participation insurance company.

The aim of the study is to introduce the takaful system and to deal with the accounting application process. In the study, firstly, the concept of takaful will be mentioned, and then the accounting recording processes will be discussed practically with the example set up in the context of the takaful contract between the takaful company and the enterprise. The accounting records of both the takaful company and the enterprise will be shown separately with the sample of takaful contract. Takaful (participation insurance) companies use the Uniform Chart of Accounts used by conventional insurance companies in their accounting practices. It is not considered appropriate for two companies with different operating structures to use the same chart of accounts. There is a need for a Uniform Chart of Accounts specific to the activity structures of participation insurance companies. At the same time, as recommended by the Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AA-OIFI), participation insurance companies are required to keep two separate accounts and present their own accounts and takaful funds to information users separately. The study is important in terms of contributing to the literature regarding takaful and accounting process, researchers interested in the field, accounting professionals, briefly information users.

Keywords: Finance, Participation Finance, Participation Insurance, Islamic Insurance, Takaful, Participation Insurance Accounting

Katılım Sigorta (Tekâfûl) ve Muhasebe Süreci

Öz

Risk, en kısa ve öz haliyle, gelecekteki belirsizlikler olarak tanımlanabilmektedir. Bir an sonrası bile garanti altında olamayan insanoğlu, her eyleminde risk ile karşı karşıya gelebilmektedir. Riskin ortaya çıkma ihtimali gerçekleşecek eylemleri etkilemektedir. Alınacak kararlarda risk faktörü her zaman göz önünde bulundurulmaktadır. Edinilen bir varlığın, gerçekleştirilen bir yatırımın vb. risklere karşı korunması için çeşitli yöntemler geçmişten beri uygulanmaktadır. Ancak risklere karşı korunmak için geliştirilen her yöntem İslam hukuku açısından uygun görülmemektedir. İslam hukukunda helal yol ve yöntemlerle risklere karşı korunmak uygun görülmektedir. Risklere karşı korunmada sigorta kavramı ortaya çıkmaktadır.

Sigorta, ödenen belli bir prim karşılığında meydana gelen zararın tazmin edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Kişi ya da kuruluş, sigorta şirketine belirli bir ücret ödemekte, sigorta şirketi de ortaya çıkabilecek zararı belirli bir limit dâhilinde tazmin etmeyi üstlenmektedir. Sigorta şirketi toplamış olduğu primlerden oluşan fonları İslami prensiplere riayet etmeden her türlü yatırımda değerlendirebilmektedir. Riskin satılması, toplanan fonların İslami prensiplere aykırı yatırımlarda da değerlendirilebilmesi gibi sebeplerden dolayı konvansiyonel sigortanın İslam hukukuna aykırı yönlerinin olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Konvansiyonel sigortanın İslam hukukuna aykırı yönlerinin bulunması sebebiyle İslami hassasiyete sahip bireylerin riskten korunmaları için alternatif bir yöntem olarak tekâfül geliştirilmiştir. İslam hukuk kurallarına uygun olması hasebiyle İslami sigorta olarak da adlandırılan tekâfül; dayanışma, karşılıklı yardımlaşma, bağış ve ortaklık kültürüne dayanan bir sigorta türüdür. Konvansiyonel sigortada, satın alma sözleşmesi ile risk transfer edilmektedir. Tekâfülde ise bağış sözleşmesi ile risk paylaşılmaktadır.

Tekâfül sisteminin katılımcı, tekâfül fonu ve katılım sigorta şirketi olmak üzere üç unsuru bulunmaktadır. Uygulamada katılım sigorta şirketinin kâr amacı güttüğü, bu durumun katılım sigorta sisteminin karşılıklı yardımlaşma kültürüne aykırılık teşkil ettiği ifade edilerek eleştirilmektedir. Katılım sigorta şirketi, karşılıklı yardımlaşma amacı ile bir araya gelen katılımcılar tarafından oluşturulan tekâfül fonunu belirli bir ücret mukabilinde işleten şirkettir. Katılım sigorta şirketi bir işletme olması hasebiyle kâr amacı gütmektedir. Tekâfül sistemindeki karşılıklı yardımlaşma ise katılımcılar arasında gerçekleşmektedir. Görüleceği üzere katılım sigorta şirketi tarafından belirli bir ücret mukabilinde katılım sigorta fonunun işletilmesi, katılım sigorta sisteminin karşılıklı yardımlaşma kültürüne aykırılık teşkil etmemektedir.

Tekâfül, İslami bankacılık faaliyetlerinin gelişimi ile birlikte gelişme göstermiştir. İslami bankacılık, Türkiye’de katılım bankası ismiyle anılmaktadır. Katılım bankacılığı faaliyetlerinde sigorta ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Katılım bankacılığı faaliyetlerinde ortaya çıkan sigorta ihtiyacı ile birlikte katılım sigortacılığı gelişme göstermektedir. Nitekim katılım bankaları, katılım sigorta şirketi kurmak sureti ile bu ihtiyaca çözüm üretmeye çalışmaktadırlar.

Çalışmanın amacı, tekâfül sistemini tanıtarak muhasebe uygulama sürecini ele almaktır. Çalışmada ilk olarak tekâfül kavramından bahsedilecek daha sonra tekâfül şirketi ile işletme arasında gerçekleştirilen tekâfül sözleşmesi bağlamında kurgulanan örnek ile muhasebe kayıt süreçleri uygulamalı olarak ele alınacaktır. Kurgulanan tekâfül sözleşmesi örneğiyle hem tekâfül şirketinin hem de işletmenin muhasebe kayıtları ayrı ayrı gösterilecektir. Muhasebe uygulamalarında tekâfül (katılım sigorta) şirketleri konvansiyonel sigorta şir-

ketlerinin kullanmış oldukları Tek Düzen Hesap Planını kullanmaktadırlar. Faaliyet yapıları farklılık arz eden iki şirketin aynı hesap planını kullanması uygun görülmemektedir. Katılım sigorta şirketlerinin faaliyet yapılarına özgü Tek Düzen Hesap Planı ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Kuruluşu (Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions / AAOIFI) tarafından da önerilen şekilde katılım sigorta şirketlerinin iki ayrı hesap tutmak sureti ile bilgi kullanıcılarına kendi hesaplarını ve tekâfûl fonunu ayrı ayrı sunması gerekmektedir. Çalışma tekâfûl ve muhasebe süreci ile ilgili olarak literatüre, alana ilgi duyan araştırmacılara, muhasebe meslek mensuplarına, kısaca bilgi kullanıcılarına katkı sağlaması açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Finans, Katılım Finans, Katılım Sigorta, İslami Sigorta, Tekâfûl, Katılım Sigorta Muhasebesi

Giriş

Din, inanç ekseninde yaşama biçimidir. İslam dini dünyayı da içine alan kâinatı yaratan, idare ve idame eden tek bir yaratıcının olduğu (tevhit) inancına ve ölümden sonra ebedi bir hayatın bahşedileceği (ahiret) inancına dayalıdır. İslam dininde Müslümanların sonsuz olan ahiret hayatı için sınırlı olan dünya hayatında kazanımlar elde etmesi gerektiği öğütlenmektedir. Müslümanlara göre dünya hayatı, ahiret hayatı için bir imtihan vesilesi olarak görülmekte ve yaşayış biçimi de bu perspektifte şekillenmektedir. Bu bağlamda Müslümanın dünya hayatını dininin emrettiği gibi yaşaması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'de faiz kesin bir şekilde yasaklanırken ticaret teşvik edilmektedir. İslam hukuku mali işlemlerde faiz, aşırı belirsizlik (garar), kumar, haram mal ve hizmetlerden uzak durulması gerekliliğini vurgulamaktadır. İslami hassasiyete sahip bireyler dünyevi iş ve eylemlerinde İslam hukuku kurallarına riayet etme eğiliminde olmaktadır.

Bu bağlamda İslami hassasiyete sahip bireyler tarafından gündelik yaşamda karşılaşılabilecek risklere karşı korunma yöntemi olarak da İslami prensiplere uygun yöntemlerin tercih edilmesi gerekmektedir. Tekâfûl, İslami prensiplere göre oluşturulmuş riskten korunma aracı olarak kabul edilmektedir.

Çalışmada ilk olarak literatürde alanla ilgili yapılan çalışmalara yer verilerek tekâfûl kavramından, türlerinden, unsurlarından ve konvansiyonel sigorta ile farklılıklarından bahsedilmiştir. Çalışmanın uygulama kısmında tekâfûl şirketi ile ticari ve sınai bir işletme arasında gerçekleştirilen tekâfûl sözleşmesi örneği kurgulanarak tekâfûl şirketinin ve işletmenin muhasebe kayıt süreçleri ayrı ayrı ele alınmıştır.

İlgili konu hakkındaki literatüre gelindiğinde, Annuar ve Bakar (2010) çalışmalarında, Malezya'da faaliyet gösteren iki tekâfül şirketinin finansal tablolarını incelemişler, iki şirket arasındaki benzerlik ve farklılıklar tespit etmişler, farklılıklardan ciddi olanı diğer farklılıklara kıyasla dahili ve harici birçok paydaşı etkilediği için muhasebe ve finansal raporlama yönleriyle ilgili olduğu, farklılıkların düzenleyicilerin yıllık raporlarda zorunlu açıklamalar şeklinde müdahale edilmesini gerektirecek kadar ciddi olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Rahim ve Amin (2011) çalışmalarında, Malezya'daki banka müşterilerinin tekâfülü kabullenmelerini etkileyen faktörleri incelemişler, tutum, öznel norm ve bilgi miktarının tekâfülü kabullenmenin etkili belirleyicileri olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Ustaoğlu (2014) çalışmasında, tekâfülün Türkiye'deki mevcut durumunu analiz ederek, yapmış olduğu anket çalışması ile dini hassasiyete sahip bireylerin tekâfülü tercih edebileceği, yeteri kadar tanıtım sağlandığında tekâfüle olan talebin artacağı sonucuna ulaşmıştır.

Yıldırım (2014) çalışmasında, tekâfül sigorta sistemini inceleyerek dünyadaki gelişimini ele almış, sistemin sigorta sektörü açısından ortaya çıkacak katkılarını ve Türkiye'ye uygunluğunu tartışmıştır.

Hameed ve Asiri (2014) çalışmalarında, Bahreyn ve Sudan'da faaliyet gösteren iki tekâfül şirketinin finansal raporlarını karşılaştırmışlar, Bahreyn'de faaliyet gösteren tekâfül şirketinin UFRS'ye göre hazırlanan finansal raporlarının daha bilgilendirici ve anlaşılır olduğu, Sudan'da faaliyet gösteren tekâfül şirketinin finansal raporlarının ayrıntılı açıklamalardan yoksun olması sebebiyle bazı bilgilerin standartlara uygun olmamasına neden olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Üstün (2014) çalışmasında, kooperatif sigortacılığı ile tekâfülü karşılaştırmış, kooperatif sigortacılığının tekâfüle oranla İslam hukukuna, kâr-zarar ortaklığına daha uygun olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Janjua ve Akmal (2015) çalışmalarında, Pakistan'da konvansiyonel ve İslami sigorta sektörlerinin 2006-2011 yılları arası ekonomik verimliliğini analiz etmişler, İslami sigorta şirketlerinin pazara yeni girmesi hasebiyle kârlılıklarının düşük olduğu bu bağlamda da konvansiyonel sigorta şirketlerinin ekonomik verimliliğinin İslami sigorta şirketlerine kıyasla daha iyi olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Altıntaş (2016) çalışmasında, tekâfülün çalışma ilkelerine değinerek çeşitli ülkelerde gerçekleştirilen yerel uygulamaları incelemiş, Türkiye uygulaması ile ilgili olarak yapılması gerekenleri analiz ederek tekâfülün hukuki alt-

yapısı geliştirildiğinde ve kamuoyu bilinci arttırıldığında geniş bir kullanım alanı bulacağı sonucuna ulaşmıştır.

Muye ve Hassan (2016) çalışmalarında, İslami sigorta gelişiminin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelemişler, İslami sigorta piyasasının büyüdüğü, İslami sigorta faaliyetlerinin ekonomik büyüme üzerindeki olumlu ve önemli etkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Özcan (2017) çalışmasında, tekâfülden bahsederek tekâfülün tarihsel gelişimi, finansal sistemdeki yeri ve konvansiyonel sigortacılıkla farklarına değinmiş, konvansiyonel sigorta ve tekâfülün muhasebe işlemlerini ele alan örnek uygulama ile tekâfülün muhasebe sürecini incelemiştir.

Billah ve Basodan (2017) çalışmalarında, konvansiyonel sigortaya benzeyen tekâfülün kendine özgü prosedürlere ve iş disiplinine sahip olduğunu, tekâfülün mevcut uluslararası muhasebe standartları ile uyumlu olarak İslami prensiplere uygun kendi muhasebe sistemini geliştirdiği sonucuna ulaşmışlardır.

Öner (2018) çalışmasında, sosyal güvenlik kavramı açısından tekâfülü ele almış, tekâfül hakkında temel bilgiler vererek, tekâfülün dünyadaki uygulamalarını irdelemiştir.

Ünlü (2018) çalışmasında, tekâfül sisteminde toplanan primlerin katılım finans ürünlerinde değerlendirildiğini ve dönem sonunda ilgili masraflar düşüldükten sonra artan tutarın katılımcıya iade edildiğini ifade ederek iade edilecek tutarların tahsil edilen primlerden fazla olması durumunda fazla olan kısma Gelir Vergisi Kanunu (GVK) kapsamında vergi tevkifatı yapılması gerektiğini tespit etmiştir.

Laçınbala ve Ünsal (2019) çalışmalarında, katılım sigortacılığında pencere sistemini değerlendirmişler, pencere sisteminin zorluklarını ve avantajlarını ele alarak Türkiye’de sistemin kısa ve orta vadede uygulanmasının faydalı olacağı sonucuna ulaşmışlar, ayrıca pencere sisteminin düzenleyici ve denetleyici otorite tarafından İslam hukuku kurallarına uygunluğu ve fonların ayrı yönetiminin muhasebe kayıtlarında gösterilmesi konusuna önem verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Arzova ve Şahin (2020) çalışmalarında, tekâfül sigortacılığını tarımsal üretime uygunluğunu inceleyerek tekâfül sigortacılığına tarımsal üretimde bir model önermişlerdir, ayrıca tekâfül sigortacılığının doğru bir şekilde uygulanması ile tarımsal risklerin azaltılarak üreticilerin desteklenebileceği sonucuna ulaşmışlardır.

Radwan vd. (2020) çalışmalarında, blockchain teknolojisinin İslami sigorta endüstrisi için kritik bir değer olarak benimsenmesini değerlendirmişler,

blockchain teknolojisinin dolandırıcılığın azaltılmasına yardımcı olabileceğini, müşteriler için eylemlerin zamanında yapılmasını artırabileceğini, iddiaların daha hızlı ve daha verimli bir şekilde yönetilmesine izin verebileceğini ve risk yönetimini iyileştirebileceğini ortaya koymuşlardır.

Başoğlu (2020) çalışmasında, katılım sigortacılığı prim üretimini Türkiye’de sigorta sektörüne katkıları açısından analiz etmiş, katılım sigortacılığı tarafından üretilen primlerin genel sigortacılık prim üretimine her geçen yıl artan oranda katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır.

Alkhan ve Hassan (2020) Bahreyn ve Suudi Arabistan’da faaliyet gösteren tekâfül şirketlerinin katılımcılar ve şirketleri için iki ayrı finansal tablo sunup sunmadıklarını analiz ettikleri çalışmalarında, Bahreyn’de faaliyet gösteren tekâfül şirketlerinin iki ayrı finansal tablo sunduğu, buna karşılık Suudi Arabistan’da faaliyet gösteren tekâfül şirketlerinin finansal tablolarında söz konusu ayırımın net bir şekilde görülmediği sonucuna ulaşmışlardır.

Samar (2021) Türkiye’de tekâfül ile ilgili yapılan çalışmaları tespit edip değerlendirmeyi amaçladığı çalışmasında, çalışmaların genel olarak birbirlerine benzediği, alanla ilgili yapılacak çalışmaların çeşitlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Öner (2021) çalışmasında, Türkiye’de katılım sigortacılığının gelişimini incelemiş, 2017 yılında yürürlüğe giren Katılım Sigortacılığı Yönetmeliği ile beraber sektörde birçok yeni firmanın faaliyete başladığı, prim üretiminde sigortacılık sektörüne kıyasla daha fazla artış yaşandığı sonucuna ulaşmıştır.

Literatür incelendiğinde, tekâfülü farklı açılardan ele alan birçok çalışma literatürde yer alırken, tekâfül işlemlerinin muhasebe sürecini ele alan çalışmaların sınırlı olduğu gözlemlenmektedir. Bu bağlamda çalışmanın literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

1. Katılım Sigorta (Tekâfül)

İnsanoğlu hayatının her evresinde, gerçekleştirdiği eylemlerde risk ile her zaman karşı karşıya gelebilmektedir. Gelecekteki belirsizliklerden olumsuz yönde etkilenme anlamına gelen risk, alınacak kararlarda önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Yatırım, varlık edinimi vb. kararları alınırken risk faktörü ele alınmak sureti ile kararlar neticelendirilmektedir. Karar aşamasında yapılacak yatırımın, edinilecek varlığın gelecekteki getirileri hesap edilirken, gerçekleştirilecek kayıplar da göz önüne alınmaktadır.

Riskten korunmak adına geçmişten günümüze çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. Geliştirilen yöntemlerle risk tamamen ortadan kaldırılamazsa da etkileri azaltılmaktadır. Şüphesiz bu yöntemlerin en yaygın kullanım alanı bulunu sigorta olarak ortaya çıkmaktadır.

Sigorta, riskten korunmak amacıyla, sigorta işi ile uğraşan kuruluşa belirli bir dönem için prim ödeyerek, risk meydana geldiğinde zararın tamamını ya da belli bir oranını karşılamak üzere sağlanan güvencedir.¹ Tanımdan da anlaşılacağı üzere sigorta, belirli bir ücret mukabilinde riskin karşı tarafa (sigorta şirketine) satılması anlamına gelmektedir. Zarar ortaya çıktığında, sigorta şirketi zararın tamamını ya da bir kısmını karşılamaktadır. Prim ödenen dönemde zarar ortaya çıkmazsa ödenen primin tamamı sigorta şirketine kalmaktadır. Genel olarak da sigorta şirketi toplamış olduğu primlerden oluşan fonu her türlü finansal yöntemle (haram mal, faiz vb. de dâhil) değerlendirebilmektedir.

Konvansiyonel sigorta sisteminin riskin belirli bir ücret mukabilinden devredilmesi, sigorta primlerinden toplanan fonların faizli işlemlerde değerlendirilmesi vb. açısından İslam hukukuna aykırı yönleri bulunmaktadır. Konvansiyonel sigortanın İslam hukukuna aykırı uygulamalarının bulunması sebebi ile İslami hassasiyete sahip bireyler için tekâfül sistemi geliştirilmiştir.

Türkiye’de “Katılım Sigortacılığı” olarak ifade edilen tekâfül, literatürde “İslami Sigortacılık, Faizsiz Sigortacılık” isimleri ile de kullanılmaktadır. İlk tekâfül şirketi 1979 yılında Sudan’da kurulmuş, 1984 yılında ise Malezya’da Tekâfül Yasası çıkarılmıştır. İngiltere, Hollanda, İsveç gibi Avrupa ülkelerinde de tekâfül şirketi bulunmaktadır.²

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) tarafından yayınlanan Katılım Bankaları 2019 Faaliyet Raporu incelendiğinde, tekâfülün 2018 yılında %1’lik büyüme göstererek 46 milyar ABD doları ile İslami finansal ürünlerin %2’lik kısmını oluşturduğu görülmektedir. Tekâfül sektörünün ilk 3 pazarı; 15 milyar ABD doları ile Suudi Arabistan, 13 milyar ABD doları ile İran ve 9 milyar ABD doları ile Malezya olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de ilk tekâfül şirketi 2009 yılında kurulmuş ve 2017 yılında yapılan yasal düzenleme ile konvansiyonel sigorta şirketlerine tekâfül penceresi ile hizmet vermelerine izin verilmiştir. Söz konusu düzenleme ile Türkiye’de tekâfül sektörü büyüme göstermiştir.

¹ Murat Baskıcı, “Osmanlı Anadoluşunda Sigorta Piyasası: 1860-1918”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 57/04 (2002), 2.

² Hasan Hacak - Yunus Emre Gürbüz, “İslami Finansta Sigorta Ve Katılım Sigortası (Tekâfül)”, *Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı*, ed. Şakir Görmüş vd. (İstanbul: TKBB Yayınları, 2019), 309-310.

1.1. Tekâfül Tanımı

Tekâfül, Arapça bir kelime olan ve müşterek ya da karşılıklı sorumluluk anlamında kullanılan “kefalet” kelimesinden türetilmiştir.³ Kelime anlamı itibariyle karşılıklı yardımlaşmayı çağrıştırmaktadır.

Tekâfül, riskten korunmak amacıyla şahısların bağış olarak katkı payı ödemeleri ile sigorta fonu oluşturularak fonun yönetiminin sigortalılar arasından seçilen bir kurula ya da ücret karşılığı çalışacak bir anonim şirkete devredilmesi ile yönetilmesi ve şahısların ortaya çıkacak zararının fondan karşılanması amacı taşıyan yöntemdir.⁴ Faizsiz Finans Standardı (FFS) 26: Tekâfül’de yer alan tanımdan da anlaşılacağı üzere tekâfül, katılımcıların kendi yararlarına kullanılmak üzere yaptıkları bağış ödemeleri ile oluşturulan fondan meydana gelmektedir. Fonun yönetimi ise katılımcılar arasından seçilecek bir kurula ya da ücret karşılığı faaliyette bulunacak tekâfül şirketine devredilebilmektedir.

Başka bir tanımda tekâfül, kâr amacı güdülmeden üyelerinin belirli riskleri paylaşmak, birbirlerine yardımcı olmak amacıyla oluşturdukları havuz sistemi olarak ifade edilmektedir.⁵ Bir başka tanımda ise tekâfül, yardımlaşma akdine dayalı olan, üyeler tarafından ortak katılım ile gerçekleşen, ortaklardan birinin zararlarla karşılaşması durumunda ortağın zararını karşılamayı amaçlayan sigorta sistemi olarak tanımlanmaktadır.⁶ Tekâfül, risk paylaşımı konusunda yardımlaşmak amacıyla oluşturulan havuz sistemidir. Katılımcılar söz konusu havuza bağış ile katkı sunmakta, herhangi bir katılımcının risk ile karşılaşması durumunda zarar havuzdan karşılanmaktadır.

1.2. Tekâfül Çeşitleri ve Modelleri

Tekâfül, mal tekâfül sigortası ve hayat tekâfül sigortası olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Mal tekâfül sigortası, fiili hasar meydana geldiğinde zararın karşılanması esasına dayanmaktadır. Yangın, araç (kasko) vb. sigortaları kapsamaktadır. Aile tekâfülü olarak da adlandırılan⁷ hayat tekâfül sigortası ise sakatlık ve vefat durumlarına karşı bireylerin sigortalanmasıdır.⁸

Tekâfül modelleri ise mudârebe, vekâlet ve karma (hibrid) olarak uygulanmaktadır.

³ Mehmet Ali Aksoy, “Türkiye’de Katılım Sigortacılığı”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 22/2 (2018), 5.

⁴ Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB), *Faizsiz Finans Standartları (Türkiye: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Kabul Aralık 2015, 26: Tekâfül)*, 666.

⁵ Atıla Yanpar, *İslami Finans İlkeler, Araçlar ve Kurumlar* (İstanbul: Scala Yayıncılık, 2018), (2018).

⁶ Yunus Emre Gürbüz, “İslam Ekonomisi ve Sigortacılık (Tekâfül/Katılım Sigortacılığı)”, *İslam Ekonomisi ve Finansı*, ed. Seyfettin Erdoğan vd. (Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 2017), (2017).

⁷ Muhammad Ayub, *İslami Finansı Anlamak* (İstanbul: İktisat Yayınları, 2017), (2017).

⁸ TKBB, *Faizsiz Finans Standartları*, 669.

1.2.1. Mudârebe Modeli

Mudârebe, emek-sermaye ortaklığına dayanmaktadır. Katılımcılar tarafından ödenen primlerle (bağışlarla) oluşan fonun (sermayenin) tekâfül operatörü tarafından emek sahibi olarak yönetilmesi anlayışına dayanmaktadır. Tekâfül operatörü, fonda toplanan paraları İslam hukukuna uygun şekilde yatırım alanlarında kullanmak suretiyle değerlendirerek kâr elde etmektedir. Elde edilen kâr operatör ve katılımcılar arasında önceden belirlenen oranlarla paylaşılırken, zarar edilmesi durumunda zarar katılımcılar tarafından ödenen primlerden karşılanmaktadır.⁹

1.2.2. Vekâlet Modeli

Vekâlet, vekil ile vekâlet veren arasında düzenlenen, vekil tarafından vekâlet verenin irade ve menfaatine uygun faaliyette bulunmanın üstlenildiği sözleşmedir.¹⁰ Vekâlet modelinde, katılımcılar ve tekâfül şirketi arasında vekâlet sözleşmesi imzalanmaktadır. Tekâfül şirketi vekil sıfatı ile tekâfül fonunu işletmekte ve vekâlet ücreti almaktadır. Mudârebe modelinde olduğu gibi fonların işletilmesinden elde edilen kazançlardan tekâfül şirketi pay almamaktadır. Uygulamada sigortacılık faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde vekâlet yöntemine başvurulurken fonların işletilmesinde genellikle mudârebe yöntemi tercih edilmektedir.¹¹

1.2.3. Karma (Hibrid) Model

Karma model mudârebe ve vekâlet modelinin bir arada kullanılmasından oluşmaktadır. Söz konusu modelde katılımcı ve tekâfül şirketi arasında hem mudârebe sözleşmesi hem de vekâlet sözleşmesi düzenlenmektedir. Karma modelde tekâfül şirketi başlangıçta hem vekâlet ücreti almakta hem de katılımcılar tarafından oluşturulan fonların işletilmesinden elde edilen kâr-dan pay almaktadır.¹²

1.3. Katılım Sigortasının (Tekâfülün) Unsurları

Katılım sigortasının üç unsuru bulunmaktadır. Bunlar; katılımcı, katılım fonu ve katılım sigorta şirkettir.

⁹ İlker Dilek, "Türkiye'de Tekâfül (Katılım Sigortacılığı) ve Uygulanabilirliği Üzerine Bir Değerlendirme", *Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi* 13 (2019), 46-47.

¹⁰ Vehbi Umut Erkan, "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Vekâlet Sözleşmesinde Vekâlet Vereninin Ücret Ödeme Borcu Dışındaki Diğer Borçları", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 62/2 (2013), 441.

¹¹ Hakan Aslan, "Türkiye'de Tekâfül (İslami Sigorta) Uygulamaları: Problemler ve Çözüm Önerileri", *Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi* 1/1 (2015), 104-105.

¹² Muhammed Hadin Öner, "Katılım Sigortacılığı Yönetmeliği Perspektifinde İslami Sigortacılığın Gelişimi", *Journal of Emerging Economies and Policy* 3/1 (2018), 64.

1.3.1. Katılımcı

Katılım sigorta sisteminde katılımcı, risklere karşı korunmak amacıyla katılım fonuna belirli bir ücret ödemek sureti ile gelecekte ortaya çıkabilecek risklerini diğer katılımcılarla paylaşmak niyetinde olan kişi ya da kuruluştur. Ödemiş olduğu belirli bir ücret mukabilinde risk paylaşımına dâhil olan katılımcı, kendisini risklere karşı koruduğu gibi diğer katılımcıların riskini de paylaşmış olmaktadır.

1.3.2. Katılım Fonu

Katılım fonu, katılımcılar tarafından ödenen ücretlerden oluşan fondur. Söz konusu fon ile katılımcılardan birinin herhangi bir risk ile karşılaşması durumunda ortaya çıkan zarar belirli ölçüde tanzim edilmektedir. Fonda biriken tutarın zararları karşılamaya yetmemesi durumunda katılımcılar fona tekrar para aktarmak durumunda olmaktadır. Katılımcıların ortaya çıkan zararları tanzim edildikten sonra fonda artan bedel olduğunda katılımcılara iade edilmektedir.

Katılım fonu esasında katılım sigorta şirketinin kurmuş olduğu organizasyon ile katılımcıların ödemiş oldukları ücretler ile oluşturulmaktadır. Katılım fonu katılım sigorta şirketi tarafından yönetilmektedir. Fonun yönetimi hem sigorta faaliyetlerini, yani katılımcıların zararlarının tanzim edilmesini hem de fonda biriken paranın atıl bırakılmayarak değerlendirilmesini kapsamaktadır. Fonda biriken tutarlar İslami prensiplere göre değerlendirilebilmektedir.

1.3.3. Katılım Sigorta Şirketi

Katılım sigorta şirketi, tekâfül yönteminin karşılıklı yardımlaşma prensibinin gerçekleştirilebilmesi için katılımcıların bir araya getirilmesi suretiyle katılım fonunun oluşturulması ve oluşturulan fonla katılımcıların risklerinin tanzim edilmesi amacıyla faaliyette bulunan kuruluştur. Genel anlamda işletmeler kâr elde etmek amacıyla kurulan kuruluşlar olarak ifade edilmektedir. Katılım sigorta şirketi de bir işletme olması hasebiyle faaliyetlerinde kâr amacı gütmektedir.

Katılım sigorta şirketleri genel olarak karma (hibrid) modeli ile faaliyette bulunmaktadır. Katılımcılar tarafından ödenen primlerden sigorta işlemleri için belirli oranda vekâlet ücreti, katılım fonunun yönetilmesi neticesinde elde edilen kârdan da pay almaktadırlar.

Katılım sigorta şirketleri katılımcılar tarafından oluşturulan katılım fonunu yönetmektedir. Katılım fonunun yönetimi, katılımcıların sigorta işlemleri ile fonların atıl bırakılmaması için İslami prensiplere göre değerlendirilerek kâr elde edilmesini kapsamaktadır.

Tekâfül sisteminin karşılıklı yardımlaşma amacı taşıdığı ancak katılım sigorta şirketlerinin kâr amacı güttüğü bu bağlamda da uygulamanın tekâfülün amacı ile örtüşmediği eleştirilmektedir. Yukarıda da değinildiği gibi tekâfül sisteminde katılımcı, katılım fonu ve katılım sigorta şirketi olmak üzere üç unsur bulunmaktadır. Katılımcılar tarafından oluşturulan katılım fonu katılım sigorta şirketi tarafından yönetilmektedir. Katılım sigorta şirketi organizasyon gerçekleştiren bir işletme olarak faaliyette bulunmaktadır. Genel olarak işletme kurmadaki amacın kâr elde etmek olduğu gerçeğinden hareketle katılım sigorta şirketinin katılım fonunu yönetmesi neticesinde kâr elde etme arzusunda olması ve kâr elde etmesi olağan karşılanmalıdır. Tekâfüldeki karşılıklı yardımlaşma katılımcılar arasında olmaktadır. Katılımcılar tarafından oluşturulan katılım fonundan tarafların zararları tanzim edilerek yardımlaşma gerçekleşmektedir.

1.4. Tekâfül ve Konvansiyonel Sigortanın Karşılaştırılması

Tekâfül, karşılıklı sorumluluk, karşılıklı dayanışma ve ortak fayda unsurlarından oluşmaktadır.¹³ Tekâfül sisteminde katılımcılar ortak fayda amacı ile bir araya gelmekte, karşılıklı dayanışma ve karşılıklı sorumluluk bilinci ile hareket etmektedir.

Tekâfül sistemi konvansiyonel sigorta sisteminden birçok yönüyle ayrılmaktadır. Tekâfül ve konvansiyonel sigorta arasındaki en belirgin ve ilk fark sözleşmeden kaynaklanmaktadır. Tekâfül bir bağış sözleşmesi iken, sigorta bir satın alma sözleşmesidir. Konvansiyonel sigortada zarar riski belli bir ücret ile sigorta şirketine satılırken, tekâfülde risk katılımcılar arasında paylaşılmaktadır. Tekâfülde katılımcılardan bağış yöntemi ile toplanan fonlar İslami prensiplere göre değerlendirilirken, konvansiyonel sigortada sigortalılar tarafından ödenen primler sigorta şirketi tarafından yasal mevzuat sınırları içerisinde faiz, haram mal ve hizmet vb. kapsayan her türlü yatırıma kanalize edilebilmektedir.¹⁴

Tekâfül ve konvansiyonel sigorta arasında ortaya çıkan söz konusu farklılıklar tekâfülün İslami prensiplere göre işleyen bir sistem olmasından kaynaklanmaktadır. Tekâfülde İslam hukuk kuralları dikkate alınırken konvansiyonel sigortada böyle bir zorunluluk bulunmamaktadır.

2. Katılım Sigorta Muhasebe Süreci

Katılım sigortası muhasebe süreci örnek uygulama ile ele alınacaktır. Örnek uygulamada bir katılım sigorta şirketi ile ticari ve sınıai bir işletme arasında tekâfül sözleşmesi kurgulanarak katılım sigorta şirketi ve işletmeye ait

¹³ Muhammad Ayub, İslami Finansı Anlamak (İstanbul: İktisat Yayınları, 1997), (2017).

¹⁴ Levent Sezal, "Türkiye Sigortacılık Sektörünün Değerlendirilmesi Ve Faizsiz Sigortacılık Sisteminin Uygulanabilirliği", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 10/52 (2017), 1163.

muhasabe süreçleri ayrı ayrı ele alınacaktır. Muhasebe kayıt süreçlerinde işletmelerin ve katılım sigorta şirketlerinin kullanmış oldukları hesap planları farklılık arz etmektedir.

Çalışmanın uzamaması ve alanla ilgili başka çalışmaların da yapılmasının önünün açılması için aracı işletmelere (acente) ait muhasabe süreçleri dikkate alınmamıştır.

Örnek:

TKF Katılım Sigorta A.Ş. ve ABC Gıda San. Tic. A.Ş. 01/01/2020 tarihinde işletmenin 19 AK 799 plakalı aracına Zorunlu Trafik (Zorunlu Karayolları Mali Sorumluluk) sigortası için tekâfül sözleşmesi düzenlemişlerdir. Tekâfül bedeli 1.000,00 TL, Vergi %5, poliçe limiti 300.000,00 TL olarak belirlenmiştir. 01/05/2020 tarihinde ABC A.Ş.'ye ait sigortalı aracın kaza yapması sonucu katılım sigorta şirketi tarafından 10.000,00 TL hasar ödemesi gerçekleştirilmiştir.

2.1. Katılım Sigorta Şirketi Muhasebe Kayıtları

Katılım sigorta şirketleri tarafından kullanılan sigortacılık hesap planı hesap sınıfları aşağıdaki gibidir:

SINIF KODU	HESAP SINIFLARI
1	CARİ VARLIKLAR
2	CARİ OLMAYAN VARLIKLAR
3	KISA VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER
4	UZUN VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER
5	ÖZSERMAYE
6	GELİR TABLOSU HESAPLARI
7	HAYAT DIŞI BRANŞLARI TEKNİK KISIM GELİR TABLOSU
8	-
9	NAZİM HESAPLAR

Konvansiyonel sigorta şirketleri tarafından da aynı hesap planı kullanılmaktadır. Faaliyet yapıları farklılık arz eden iki işletmenin de aynı hesap planını kullanmaları uygun görülmemektedir. Bu bağlamda katılım sigorta şirketleri için faaliyet yapılarına özgü yeni bir hesap planı oluşturulması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Katılım sigorta şirketleri Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından yayınlanan Türkiye Finansal Raporlama Standardı (TFRS) 4 Sigorta Sözleşmeleri Standardına göre muhasabe işlemlerini gerçekleştirmektedir. Ayrıca KGK tarafından katılım finans ürünleri-

nin muhasebeleştirilmesi için Faizsiz Finans Muhasebe Standartları (FFMS) yayınlanmaktadır. Ancak tekâfül için henüz yayınlanan FFMS bulunmamaktadır. Tekâfül için de FFMS yayınlanması ihtiyacı bulunmaktadır. İlerleyen zamanlarda KKG tarafından tekâfül için de FFMS yayınlanması beklenmektedir.

TKF Katılım Sigorta A.Ş. tarafından sözleşmeye istinaden gerçekleştirilecek muhasebe kayıtları aşağıdaki gibidir.

a) Prim Tahakkuk Kaydı:

TKF Katılım Sigorta A.Ş.'nin sözleşme gerçekleştirildikten sonra yapacağı ilk kayıt şu şekildedir:

01.01.2020	BORÇ	ALACAK
120 SİGORTACILIK FAALİYETLERİNDEN ALACAKLAR	1.050,00	
120.01 SİGORTALILARDAN ALACAKLAR		
120.01.19 ABC GIDA SAN. TİC. A.Ş.		
120.01.19.01 19 AK 799 PLAKALI ARAÇ		
715 ZORUNLU TRAFİK (ZORUNLU KARAYOLLARI MALİ SORUMLULUK)		1.000,00
715.01 ZORUNLU TRAFİK (ZORUNLU KARAYOLLARI MALİ SORUMLULUK) TEKNİK GELİR		
360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR		50,00
Prim Tahakkuk Kaydı		

b) Prim Tahsilat Kaydı:

TKF Katılım Sigorta A.Ş. tarafından prim tahsilatı nakit olarak gerçekleştirildiğinde aşağıdaki şekilde muhasebe kaydı yapılacaktır.

01.01.2020	BORÇ	ALACAK
100 KASA	1.050,00	
120 SİGORTACILIK FAALİYETLERİNDEN ALACAKLAR		1.050,00
120.01 SİGORTALILARDAN ALACAKLAR		
120.01.19 ABC GIDA SAN. TİC. A.Ş.		
120.01.19.01 19 AK 799 PLAKALI ARAÇ		
Prim Tahsilat Kaydı		

c) Gider Vergisi Ödeme Kaydı:

15 Şubat 2020 tarihinde TKF Katılım Sigorta A.Ş. tarafından gider vergisi banka aracılığı ile ödendiğinde aşağıdaki şekilde muhasebe kaydı yapılacaktır.

15.02.2020	BORÇ	ALACAK
360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR	50,00	
102 BANKALAR		50,00
102.01 VADESİZ		
102.01.01 TÜRK PARASI		
102.01.01.03 KLM KATILIM BANKASI		
Vergi Ödeme Kaydı		

d) Hasar Ödemesi:

01/05/2020 tarihinde ABC A.Ş.'ye ait sigortalı aracın kaza yapması sonucu 10.000,00 TL hasar ödemesi yapıldığında TKF Katılım Sigorta şirketi tarafından aşağıdaki şekilde kayıt yapılması gerekmektedir.

01.05.2020	BORÇ	ALACAK
715 ZORUNLU TRAFİK (ZORUNLU KARAYOLLARI MALİ SORUMLULUK)	10.000,00	
715.02 ZORUNLU TRAFİK (ZORUNLU KARAYOLLARI MALİ SORUMLULUK) TEKNİK GİDER		
715.02.1 ÖDENEN HASARLAR		
715.02.1.1 BRÜT ÖDENEN HASARLAR		
102 BANKALAR		10.000,00
102.01 VADESİZ		
102.01.01 TÜRK PARASI		
102.01.01.03 KLM KATILIM BANKASI		
Hasar Ödeme Kaydı		

e) Süresi Biten Poliçe İçin Bakiye Ödemesi:

TKF Katılım Sigorta şirketi tarafından hasar ödemesi gerçekleştirilmediği varsayılarak poliçe süresi bittiğinde müşteriye tekâfül fonunda arta kalan paradan 100,00 TL iade ödemesi gerçekleştirildiğinde aşağıdaki şekilde muhasebe kaydının yapılması gerekmektedir.

31.12.2020	BORÇ	ALACAK
715 ZORUNLU TRAFİK (ZORUNLU KARAYOLLARI MALİ SORUMLULUK)	100,00	
715.02 ZORUNLU TRAFİK (ZORUNLU KARAYOLLARI MALİ SORUMLULUK) TEKNİK GIDER		
715.02.3 İKRAMİYE VE İNDİRİMLER KARŞILIĞINDA DEĞİŞİM		
715.02.3.1 BRÜT İKRAMİYE VE İNDİRİMLER KARŞILIĞINDA DEĞİŞİM		
102 BANKALAR		100,00
102.01 VADESİZ		
102.01.01 TÜRK PARASI		
102.01.01.03 KLM KATILIM BANKASI		
Süresi Biten Poliçe İçin Bakiye Ödemesi Kaydı		

Örnek uygulama genel hatları ile kurgulanıp çözümlendiği için veri yetersizliği sebebi ile TKF Katılım Sigorta A.Ş.'ye ait finansal tablolar oluşturulmamıştır. Ancak katılım sigorta şirketi tarafından kendi finansal tablolarına ek olarak katılımcılara ait gelirlerin gösterilmesi aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

Tekâfül Gelirleri	xxx
Tekâfül Giderleri (-)	xxx
	- _____
Hasılat Fazlası	xxx
	+ _____
Yatırım Gelirleri	xxx
Yatırım Gelirlerinden Katılım Sigorta Şirketi Payı (-)	xxx
	- _____
Katılımcılara Ait Toplam Gelir	xxx

2.2. İşletmenin Muhasebe Kayıtları

İşletme tarafından 19 AK 799 plakalı aracına Zorunlu Trafik (Zorunlu Karayolları Mali Sorumluluk) sigortası için vergiler dâhil ödenen toplam 1.050,00 TL için işletme tarafından yapılması gereken muhasebe kayıtları aşağıda yer almaktadır.

a) Primin Ödenmesi:

ABC Gıda A.Ş. tarafından tekâfül ödemesi gerçekleştirildiğinde aşağıdaki şekilde muhasebe kaydının yapılması gerekmektedir.

01.01.2020	BORÇ	ALACAK
760 PAZARLAMA, SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ	87,50	
760.01 TEKÂFÜL		
760.01.03. 19 AK 799 PLAKALI ARAÇ		
180 GELECEK AYLARA AİT GİDERLER	962,50	
180.03 TEKÂFÜL GİDERLERİ		
102 BANKALAR		1.050,00
102.01 KLM KATILIM BANKASI		
Prim Ödeme Kaydı		

İşletme 1 Ocak 2020 tarihinde peşin olarak toplam 1.050,00 TL poliçe bedelini ödediğinde İşletme açısından Zorunlu Trafik (Zorunlu Karayolları Mali Sorumluluk) Sigortası 12 aylık dönemi kapsamaktadır. Her aya ait tekâfül gideri (1.050 / 12) 87,50 TL olmaktadır. Dönemsellik kavramı gereği ocak ayına ait poliçe ödemesi gideri gerçekleşmekte ancak sonraki ayların giderleri henüz gerçekleşmemiş olmaktadır. Bu açıdan ocak ayından sonraki her ayın gideri ilk olarak gelecek aylara ait giderler hesabında muhasebeleştirilecek akabinde ilgili aylar geldiğinde gider hesabına aktarılacaktır.

İşletme tarafından taşıtın üretim faaliyetlerinde kullanılması durumunda gider hesabı olarak 730 Genel Üretim Giderleri hesabının, araştırma geliştirme faaliyetlerinde kullanılması durumunda 750 Araştırma ve Geliştirme Giderleri hesabının, pazarlama faaliyetlerinde kullanılması durumunda 760 Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri hesabının, yönetim faaliyetlerinde kullanılması durumunda 770 Genel Yönetim Giderleri hesabının kullanılması gerekmektedir. Örnek uygulamada taşıtın pazarlama faaliyetlerinde kullanıldığı kabul edilerek 760 Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri hesabının kullanılması tercih edilmiştir.

b) Giderleştirme Kaydı:

ABC Gıda A.Ş. tarafından ilgili aylar geldiğinde 180 Gelecek Aylara Ait Giderler hesabında bekletilen tutarlar ilgili gider hesaplarına aşağıdaki şekilde aktarılacaktır.

Şubat ayında ilgili gider hesabına aktarım:

01.02.2020	BORÇ	ALACAK
760 PAZARLAMA, SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ	87,50	
760.01 TEKÂFÜL		
760.01.03. 19 AK 799 PLAKALI ARAÇ		
180 GELECEK AYLARA AİT GİDERLER		87,50
180.03 TEKÂFÜL GİDERLERİ		
Gider Hesabına Aktarım Kaydı		

Mart ayında ilgili gider hesabına aktarım:

01.03.2020	BORÇ	ALACAK
760 PAZARLAMA, SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ	87,50	
760.01 TEKÂFÜL		
760.01.03. 19 AK 799 PLAKALI ARAÇ		
180 GELECEK AYLARA AİT GİDERLER		87,50
180.03 TEKÂFÜL GİDERLERİ		
Gider Hesabına Aktarım Kaydı		

Diğer aylarda da aynı şekilde kayıt gerçekleştirilecektir.

c) Süresi Biten Poliçe İçin Bakiye Ödemesi Alınması:

ABC Gıda A.Ş. tekâfül poliçe süresi bittikten sonra tekâfül fonunda arta kalan paradan 100,00 TL iade ödemesi aldığı anda aşağıdaki şekilde muhasebe kaydı gerçekleştirilmektedir.

31.12.2020	BORÇ	ALACAK
102 BANKALAR	100,00	
102.01 KLM KATILIM BANKASI		
679 DİĞER OLAĞANDIŞI GELİR VE KÂRLAR		100,00
679.03 POLİÇE BAKIYE ÖDEMESİ		
Süresi Biten Poliçe İçin Bakiye Ödemesi Alınması Kaydı		

ABC Gıda A.Ş.'ye ait aracın karışmış olduğu kaza neticesinde TKF Katılım Sigorta A.Ş. tarafından karşı taraf aracına ait hasar ödemesi gerçekleştirildiği için ABC Gıda A.Ş. tarafından hasar ödemesine ilişkin kayıt gerçekleştirilmemiştir.

Sonuç

İslam dini bireylerin gündelik yaşamlarında uyması gereken belirli kurallara koymaktadır. Bu kurallara toplum tarafından riayet edildiği ölçüde toplumda felah sağlanabilmektedir. İslam dini faizi kesin bir şekilde yasaklarken ticari faaliyetleri teşvik etmektedir. Yardımlaşma, dayanışma vb. yöntemlerle insanların birbirlerine ve hatta diğer canlılara faydalı olmaları, zarar vermemeleri gerekmektedir.

Günlük hayatta karşılaşılan risklere karşı korunma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. İslami prensiplere göre işleyen, yardımlaşma, dayanışma temeline dayanan tekâfül, İslami hassasiyete sahip bireyler tarafından risklere karşı korunma yöntemi olarak tercih edilmektedir.

Uygulamada katılım sigorta şirketlerinin kâr amacı ile faaliyette bulunmaları tekâfül sisteminde karşılıklı yardımlaşma prensibine aykırılık teşkil ettiği için eleştirilmektedir. Katılım sigorta şirketleri katılımcılar tarafından oluşturulan katılım fonunu yönetmek sureti ile gelir elde etmektedirler. İşletmelerin nihai hedefi kâr elde etmek olduğundan hareketle bu durum olağan karşılanmalıdır. Karşılıklı yardımlaşma katılımcılar arasında olmaktadır. Katılımcılar ve katılım sigorta şirketi arasında karşılıklı yardımlaşma esas değildir. Ancak katılım sigorta şirketlerinin muhasebe işlemlerinde kendi sermayeleri ve tekâfül fonu için müstakil iki ayrı hesap tutarak bilgi kullanıcılarına güvence vermeleri gerekmektedir.

Katılım sigorta şirketleri, konvansiyonel sigorta şirketlerinin kullanmış oldukları Tek Düzen Hesap Planını kullanmak sureti ile muhasebe kayıtlarını gerçekleştirmektedirler. Oysa katılım sigorta şirketlerinin faaliyet yapısı birçok açıdan konvansiyonel sigorta şirketlerinden farklılık göstermektedir. Farklı faaliyet yapısına sahip olan iki kuruluşun muhasebe uygulamalarında aynı hesap planını kullanmaları da doğru olmamaktadır. Bu bağlamda katılım sigorta şirketleri için faaliyet yapılarını yansıtacak yeni bir hesap planı oluşturulması gerekmektedir.

Ayrıca katılım sigorta şirketleri katılım finans ürünlerine münhasır olmayan Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından yayınlanan Türkiye Muhasebe Standartları / Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TMS/TFRS)'lere göre muhasebe işlemlerini gerçekleştirmektedir. Yine KGK tarafından katılım finans ürünleri dikkate alınarak yayınlanan Faizsiz Finans Muhasebe Standartları (FFMS) bulunmaktadır. Ancak hâlihazırda tekâfül için yayınlanan FFMS bulunmamaktadır. Tekâfül için de KGK tarafından FFMS yayınlanması beklenmektedir.

Çalışmada tekâfül kavramı ele alınarak konvansiyonel sigortaya alternatif bir yöntem olarak uygulandığı ortaya konmuş, katılım sigorta şirketi ile ticari ve sınai bir işletme arasında gerçekleştirilen tekâfül sözleşmesi üzerine kurgulanan örnek ile katılım sigorta şirketi ve işletme muhasebe kayıt süreçleri çözümlenerek muhasebe meslek mensuplarına, bilgi kullanıcılarına rehberlik etmesi amaçlanmıştır.

Literatür incelendiğinde tekâfül sisteminin yapısını, işleyişini ele alan çalışmalar belirli ölçekte olsa da muhasebe sürecini ele alan çalışmaların sınırlı olduğu tespit edilmektedir. Bu bağlamda çalışmanın literatüre katkı sunması beklenmektedir. Ayrıca çalışmanın uygulama kısmında örnek genel hatları ile kurgulanıp çözümlendiği için alanla ilgili başka çalışmaların da yapılmasının önü açılmaktadır.

Kaynakça

- Aksoy, Mehmet Ali. "Türkiye'de Katılım Sigortacılığı". *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 22/2 (2018), 3-36.
- Alkhan, Ahmed Mansoor- Hassan, M. Kabir. "Takaful Operators: Analysing Segregated Accounts Between Operator/Participants". *Journal of Islamic Accounting and Business Research* 11/9 (2020), 1649-1664.
- Altıntaş, Kadir Murat. "Katılım Bankacılığı Çerçevesinde Alternatif Bir Sigorta Sistemi: Tekafül Sigorta Sisteminin Türkiye'de Uygulanabilirliği". *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 16/2 (2016), 115-142.
- Annuar, Hairul Azlan- Bakar, Nur Barizah Abu. "Issues on Takaful Affecting the Choice of Accounting Policies: A Case Study of Two Takaful Companies in Malaysia". *International Business Research* 3/3 (2010), 187-193.
- Aslan, Hakan. "Türkiye'de Tekafül (İslami Sigorta) Uygulamaları: Problemler ve Çözüm Önerileri". *Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi* 1/1 (2015), 93-118.
- Ayub, Muhammad. *İslami Finansı Anlamak*. İstanbul: İktisat Yayınları, 2017.
- Baskıcı, Murat. "Osmanlı Anadoluşunda Sigorta Piyasası: 1860-1918". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 57/04 (2002), 1-33.
- Başıoğlu, Burçin. "Türkiye'de Sigorta Sektörüne Katkıları Açısından Katılım Sigortacılığı Prim Üretimi Analizi". *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 22/2 (2020), 1043-1062.
- Billah, Mohd Ma'Sum- Basodan, Yousef Abdullah. "Islamic Insurance (Takaful) Models and Their Accounting Dichotomy". *Journal of Islamic Banking and Finance Jan* 34/1 (2017), 11-31.
- Dilek, İlker. "Türkiye'de Tekafül (Katılım Sigortacılığı) ve Uygulanabilirliği Üzerine Bir Değerlendirme". *Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi* 13 (2019), 44-57.
- Erkan, Vehbi Umut. "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Vekâlet Sözleşmesinde Vekâlet Verenin Ücret Ödeme Borcu Dışındaki Diğer Borçları". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 62/2 (2013), 441-472.
- Gürbüz, Yunus Emre. "İslam Ekonomisi ve Sigortacılık (Tekâfül/Katılım Sigortacılığı)", *İslam Ekonomisi ve Finansı*, ed. Seyfettin Erdoğan vd. 331-354. Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 1. Basım, 2016.
- Hacak, Hasan- Gürbüz, Yunus Emre. "İslami Finansa Sigorta Ve Katılım Sigortası (Tekâfül)", *Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı*, ed. Şakir Görüş vd. 296-321. İstanbul: TKBB Yayınları, 2019.
- Hameed, Salwa A- Asiri, Batool K. "Accounting Policies And Financial Reporting In Takaful Companies - A Case Study". *European Journal of Accounting and Auditing and Finance Research* 2/4 (2014), 52-58.

- Janjua, Pervez Zamurrad - Akmal, Muhammad. "A Comparative Analysis Of Economic Efficiency Of Conventional And Islamic Insurance Industry In Pakistan". *Pakistan Business Review* 17/1 (2015), 21-44.
- KGK, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. *Türkiye Finansal Raporlama Standartları*. Türkiye: Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, Kabul Ocak 2006, 4: Sigorta Sözleşmeleri.
- Laçınbala, Yasin - Ünsal, Hilmi. "Katılım Sigortacılığında (Tekâfülde) Pencere Sisteminin Değerlendirilmesi". *Sosyoekonomi* 27/42 (2019), 181-202.
- Muye, Ibrahim Muhammad - Hassan, Ahmad Fahmi Shiekh. "Does Islamic Insurance Development Promote Economic Growth? A Panel Data Analysis". *Procedia Economics and Finance* 35 (2016), 368-373.
- Öner, Muhammed Hadin. "İslam Ekonomisinde Sosyal Güvenlik Kavramı: Tekâfül Sigorta Sistemi Örneği". *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi* 9/2 (2018), 72-80.
- Öner, Muhammed Hadin. "Katılım Sigortacılığı Yönetmeliği Perspektifinde İslami Sigortacılığın Gelişimi". *Journal of Emerging Economies and Policy* 3/1 (2018), 59-71.
- Öner, Muhammed Hadin. "Türkiye'de Katılım Sigortacılığı Ve Gelişimi". *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 58 (2021), 35-58.
- Özcan, Seyran. "Tekâfül (Katılım Sigortacılığı) Muhasebesi". *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi* 19/2 (2017), 351-377.
- Radwan, Maha., Calandra, Davide- Koumbarakis, Paris. "Takaful Industry and Blockchain: Challenges and Opportunities for Costs' Reduction in Islamic Insurance Companies". *European Journal of Islamic Finance Special Issue* (2020), 1-6.
- Rahim, Fithriah- Amin, Hanudin. "Determinants Of Islamic Insurance Acceptance: An Empirical Analysis". *International Journal of Business and Society* 12/2 (2011), 37-54.
- Samar, Mahmut. "Türkiye'de Katılım Sigortacılığı (Tekâfül) Literatürü". *İlahiyat Akademi Dergisi* 13 (2021), 97-122.
- Sezal, Levent. "Türkiye Sigortacılık Sektörünün Değerlendirilmesi Ve Faizsiz Sigortacılık Sisteminin Uygulanabilirliği". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 10/52 (2017), 1156-1167.
- TKBB, Türkiye Katılım Bankaları Birliği. *Faizsiz Finans Standartları*. Türkiye: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Kabul Aralık 2015, 26: Tekâfül.

- TKBB, Türkiye Katılım Bankaları Birliği. *Katılım Bankaları 2019*. İstanbul: TKBB Yayınları, 2019. <https://tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/Katilim-Bankalari-2019.pdf>
- Ustaoğlu, Murat. "Alternatif Faizsiz Sigortacılık Uygulamaları Ve Gelir Seviyesine Göre Kamu Bilincinin Değerlendirilmesi: Ampirik Analiz". *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi* 2/2 (2014), 109-130.
- Ünlü, Ufuk. "Tekafül Sigortası Kapsamında Sigortalılarca Ödenen Primlerin İadesi". *Mali Çözüm Dergisi* 28/150 (2018), 149-155.
- Üstün, Yusuf. "Sigorta, Tekafül ve Kooperatif Sigortacılığı". *Karınca Dergisi* 80/927 (2014), 1-12.
- Yanpar, Atila. *İslami Finans İlkeler, Araçlar ve Kurumlar*. İstanbul: Scala Yayıncılık, 2015.
- Yıldırım, İsmail. "Tekafül (İslami) Sigortacılık Sisteminin Dünyadaki Gelişimi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği". *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi* 6/2 (2014), 49-58.